

Neke slike u sećanju imaju
svetlost vrhova i usamljenost polja;
savanih u dragom pejzažu.

Druge čuvaju svetkovine
već davnih dana;
nežne figurice
koje slikar stavlja na svoje ikone...

Ispred cvetnog balkona
vizija jedne bolne ljubavi.

Veće treperi rumenim odsjajem sunca...
Bršljan se pružio po belom zidu...

U okuci neke ulice u senci
neka podrugljiva avet ljubi ružu.

Stvarati svetkovine ljubavi;
na našu ljubav mislismo;
spaliti note mirise
na planinama neprohodnim

... i ne odati tajnu
naših bleđih lica.
jer u bahanalu ovog života
svoje čaše prazne čuvamo
dok se s ehom kristala i pene
smeju sokovi pozlaćenih vinograda.

Ptice skrivene u granju
usamljenog parka
podrugljivo zviždi...
Čedimo
polusenku jednog sna u naš pehar.
I nekoj supstanci zemlje u našem telu
vlaga vrta se čini kao laskanje.

Kao Anakreont
hoću da pevam i smejem se
i u vetar hitnem
učenu tugu i stroge savete,

hoću, pre svega, da se napijem,
znate već... Čudna:
čista vera u smrt, tužno veselje
i samrtni ples pre vremena!

Život sad ima ritam
valova koji prolaze,
talasića rhtavih
koji se prelivaju i sustižu.

Život sad ima ritam reka,
smeđ voda
koje kroz zeleni šenar teku
i međ zelenom trskom.

Rascvetali san donosi povetarac;
raste mlada bujnost u novim granama;
drhte kritica i lišće,
i streloviti popled orla
ne nalazi žrtvu... Podrhtavaju polja u snu,
kao harja treperi sunce.

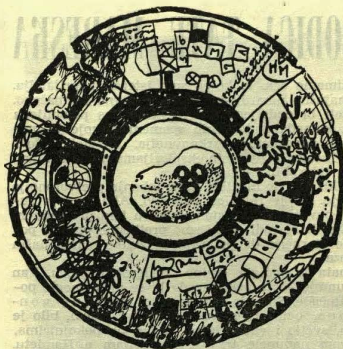
Prolazna iluzijo očiju ratničkih,
koje kroz šume prolaze
u podnevni čas: još mi podrhtava u grudima
strela iz tvog tobolea!

Na tvojim usnama cveta radost
lihvada u cvetu; tvoja odeća
miriše na prvu jagorčevinu,
ljubičice imaju miris tvojih sandala.

Sledio sam tvoje korake po staroj šumi,
obuzete radošću brzonoge srne
i hitre ružičaste mišice
tvojih grubih stopala međ zelenim granjem.

Prolazna iluzijo očiju ratničkih
koje kroz šume prolaze
kad zemlja ponovo ozeleni i
smeje se reka u šenaru!
Podrhtava mi u grudima
strela koju nosiš u svom tobolcu!

Preveo sa španskog: Duško VRTUNSKI

MILJUŠ N. BRANKO 63

10-74620673

ANTONIO MACHADO

ipak već nastaju dela, koja mogu
da čitav zaista strastveno i ne
samo iz dužne radoznalosti, sa
unapred skeptičnim odsjajem,
dela, koja mi — kako bi se to ne-
kada reklo — „nešto kazuju”,
koja imaju o nečemu pаметnom i
istinski značajnom da komuniciraju
sammom.

Koliko svežu, neobičnu uzemlju-
juću ljudsku species predstavljaju
ti Kozakovi momci, po mo-
me mišljenju veoma karakterističan
produkt zaista savremene slovenačke
istinitosti, u našoj literaturi,
to nam postane jasno tek
kada se sa Hofmanovom dramom
Dan i svi dani vratimo u nezdravu
i morbidnu slovenačku duhovnu
provinciju.

Na pozornicu stupaju nekakvi
čudni, nepotpuni, duševno po-
malno poremećeni ljudi, nekakve
izgubljene egzistencije, koji pre-
gaženi i bez snage, hodaju tamno-
amo po daskama i bez volje, bez
životne snage bolesno prekopava-
ju po sebi, po svojoj sadašnjosti
i prošlosti, svakako da im život
pri tako pogrešnom pristupu ne
može izgledati drugačije nego
zamsren, nepregledan, nerazreš-
ljiv, prijav i ocazanjan.

Kazumijavo je da se s takvim
jeučinom očarano život ne može
sadržavati, ali za to je kriv odnos,
a ne sam život; zato su jedno-
strano razvijeni i zakrivljene lič-
nosti, kao što su Hofmanove, pre-
terano osetljive i sklone previše
intenzivnim emocionalnim reak-
cijama, koje, zbog pomanjkanja
vitalnosti i nekakvog defekta u
funkciji volje, korektiv stvaralačkog
optimizma, kao prirodno nepo-
mogućeg odnosa prema svetu,
ne vraća na pravu meru, te lič-
nosti se, zaista, nikada neće snaći
u životu, nego su zauvek osuđene
na pasivno iščekivanje i mirne
sa sudbinom, olicenim u svetu i
u njihovim vlastitim mračnim na-
gonima, i na melanholične idealis-
tičke komentare u svom bednom
vegetiranju.

To sve što sam spomenuo ne
važi samo za Hofmanovu poslednju
dramu, nego je moglo biti na-
pisano o mnogookojem novijem
slovenačkom pozorišnom koman-
du; naime, delo mi se čini karak-
teristično za određenu tradiciju,
koja je u poslednje vreme stupila
na snagu u našem dramskom stvar-
alaštvu (Ta tradicija je, između
ostalog, trudi da se što više pri-

bliži slovenačkom teatru i njego-
vim posebnim željama i zahtevima;
uloge su napisane upravo za
glumce koji, nažalost, još uvek
neguju, a mladi od starijih pre-
uzimaju, prilično problematičan,
zastareo i maniriziran stil glume,
za koju je karakteristično samo-
dopadljivo i „emocionalno tempirano”
(tačnije afektivno) modulirane
zvučne mase teksta, glasova,
melodije reči i rečenice, uz
zanemarivanje razumljivosti i
preglednosti misaonog sadržaja;
naše pozorište je uglavnom pozorište
bučno jukstaponiranih afekata,
a ne pozorište života koji se
povezava i logički razvija. Ko je
tu kriv, a ko nedužan teško je ka-
zati, možda su pisci i glumci jed-
ni druge odveli tako daleko da se
danas sve vrte u nekakvom zača-
ranom krugu. Približavanje taj
pozorišnoj tradiciji moram našem
autoru ubrojati pre u zlo nego u
dobro.)

Idejni kum navedene tradicije
je, svakako, još uvek Cankar.
Hofman i neki drugi savremeni
slovenački dramski pisci, naime,
veoma slično kao on prihvataju
to nužno prijav i slab, i tu težu,
da je čovek bespomoćni produkt
okoline i „nasleđa” (nagona) i za-
to nužno prijav i slab, i tu težu,
opet po uzoru na njega, kom-
binuju sa još starijom, romantič-
nom koncepcijom o suprotstavlje-
nosti sveta i pojedinca, pri čemu
je pojedinac, kao fizički akter, u
slab, ali u svome doživljavanju, u
mislima i osećanjima („čežnji”)
bez obzira na to, idealno dobar i
nepokvaren i dostojan apsolutne
simpatije, zato za svu njegovu
zlobu i prijavštinu treba da ga
ustrajno opravdavamo. A to je za
mene naprosto amoralno, jer je
asocijalno. Cankar je, doduše, pre
pedeset godina mogao odgovor-
nost za sve slovenačke slabosti
svalliti na nacionalnu nesamo-
stañnost i društvenu zaostalost,
ali danas možemo kazati da smo
već odavno uzeli u svoje ruke
svoju sudbinu i odgovornost za
nju i da takav stav, kakav je tu
opisan, što se tiče ličnih nastoja-
nja nema više nikakvog smisla.
jer je potpuno lažan, jer imobilizira
našu savest i svest i deluje
možda destruktivnije nego celo
godište kakvih Perspektiva za-

jedno. Kuda ćemo dospeti ako bu-
de dovoljno da svaku gadost jed-
nostavno ispedimo patetičnim
i samodopadnim rečima, pa da
nam bude zbog naše lepe devički
čiste unutrašnjosti i zbog kroko-
dilskih suza bez daljnega sve za-
boravljamo i oprošteno. Okolnosti
i nasleđe, sve je to lepo i u redu
ali, šta si uradio, uradio si; taj
čin, tosi sada ti, a ne ono što ti se
vrzma u glavi kao opravdavajuća
fasada, kao Potemkinovo selo
pred drugima i pred samim sobom.
Ili danas zaista još ima smisla
sja opravdati slabije? Ili da
zaista počnemo otkrivati i da dig-
nemo ruke od života kao što nam
predlaže Hofman i ostali iz te
škole? Kazimo još jedanput: Cankar
je danas još samo udaljena
istorijska pojava; između njegove
i naše društvenostijske situa-
cije nema pedeset, već petstotina
godina razlike i ko pokušava nje-
govim očima gledati na svet, za-
ostaje, ne pedeset, nego petstoti-
na godina, za današnjim vreme-
nom, toliko su se u međuvreme-
nu zahtevi izmenili; ja bar do-
življavam to tako.

Samo logična posledica idejne
zbrke je psihološka neplastičnost
Hofmanovih junaka. Naime, na-
čelno je svaki od njih napola, po
svojim postupcima, prilično sum-
njiv i, a napola, po rečima, au-
torov glasnogovornik, posmatrač
pun idealističnih i bolećivih upozorenja
na vlastitu, i još više, na
tudu pokvarenost. Logična posledica
to ustrajnog i usiljenog mora-
lnog tuša je površnost formula-
cija, što ponekad, kao munja, pre-
seca na dvoje autorovo vlastito
Potemkinovo selo — recimo kada
junak izjavi: „Zaboga Miri, zar
ne razumeš da me to već mese-
cima ždere i da nemam čoveka,
gde bih se otkako?” (Str. 34 pod-
vukao M. K.) poslednje četiri reči
i čudna aluzija koja zavuču u u-
nepotrebljenog glagolu u vezi sa iz-
nenađujućim prilogom za mesto,
govore nam o prirodni etičkih
strenjenja o ovoj državi više ne-
go o ostali tekst; u njoj se ljudi
naprosto otrešaju odgovornosti.
I logična posledica takvog odnosa
je da je „društvena kritika” u su-
štini nekakvo beznačajno ogova-
ranje civilizacije.

Neko bi mogao napomenuti da
obe centralne ličnosti drame na

kraju ipak postaju ljudska bića;
kada žena sazna da joj je muž
neizlečivo bolestan, odrekne se
svojih snova o slobodi i pristane
da ostane kraj njega da mu o-
lakša poslednje mesece i dane, a
muž ju još prevazilazi u plemenitosti
kada se skloni u kliniku da
tamo umre i na taj način je raz-
rešiti svih obaveza. Na žalost, taj
melodramatično ganuljiv završe-
tak, ni na čemu nije zasnovan,
tako da ne vidimo zašto bi onaj,
do sada još tako strašan pritisak
okolnosti i nasleđa, odjednom ap-
solutno prestao da važi; objektiv-
no, autor tom kapitulacijom pred
moralnom problematikom vlastite
drame, kojom je, bilo iz straha,
bilo iz komoditeta, ali svaka-
ko i iz stvaralačke vizionarske ne-
moći, pokušao da zataji realnost
njena konflikta, samo još više
omamljuje i uspavljuje već i o-
vako imobilizirano etičko oseća-
nje nekritičnih čitalaca i gleda-
laca.

Ili smo mi Slovenci zaista takvi
kakvima nas prikazuje ta drama
i cela tradicija koja stoji iza nje:
bez vitalnosti, bez životne ener-
gije, starački, genetički istrošeni
nagrizeni? I kada bi to bila istina
o nama ne bismo imali drugog iz-
bora nego da se tome aktivno od-
upiremo, a mislim da nije istina,
barem da ne važe u punoj meri.
Istina je da je u Cankaru dobilo
krajnje autentičan izraz čitavih
hiljadu godina naše istorije, hiljadu
godina zaostalosti i životne ne-
moci društva i pojedinca. Ali zar
nismo onim što smo učinili u po-
slednjih pedeset godina već zna-
čajno porekli tih hiljadu godina
i našli pozitivnu protivtežu uticajima
prošlosti? I nije li već krajnje
vreme da nas naša umetnost po-
čne prikazivati onakve kakvi je-
samo, a ne kakvi su bili naši de-
dovi i pradedovi, kao zagrižene
i mnogo puta naslepo agline ra-
botnike, rešene da nešto postignu
i rešene da se otkrivljuju najpre
sebe, a tek onda boga ili čara?
Kozakov komesar Jeremija čini
mi se da je zapravo programski
lik, iako će ga mnoga nežna slo-
venačka duša odbaciti kao bezduš-
nika, jer simpatije, mislim da još
uvek idu životnoj nemoći i emoci-
onalnim erupcijama u krletci
sudbine; pa ipak u Jeremiji ima
više pravog sentimentalnog i
istinski značajnog

osećanja nego u svim ličnostima
Hofmanove drame zajedno. Istina
je da se Jeremija s vremena
na vreme ponaša kao slon u tr-
govini porcelanom, ali taj porce-
lan je uglavnom toliko kičerski
i staromodan, da čovek ponekad
ne može drugačije a da upravo
ne doziva i nadaje što više tak-
vih bezobzirnih slonova koji bi
ga temeljito i jednom za uvek
zgažili i uništili.

Govorili smo, zapravo, više o
određenoj školi slovenačke dram-
ske literature u celini, nego kon-
kretno o Danu i svim danima;
na taj način smo pokušali barem
posredno da dotaknemo u raspr-
vi i ponešto od onoga što laista
nije stampano. Nekakvih zaista
izrazitih osobenih četa Hofman-
ovo delo ne pokazuje. Možemo
samo naznačiti tragove sličnoga
„nihilizma” kakav smo već pri-
metili u zbirci poezije, ta osobe-
nost ga i ovde u nekoliko čuva
od najgorih krajnosti u oseća-
njima, iako manje uspešno nego
u Dugi u danovima. Idejno se
autor, a na to sve ukazuje, upu-
sto u mali srazeljivij flert sa
Perspektivama i upleo u tekst
drame neke najosnovnije pojmo-
ve iz filozofije potrošačke civili-
zacije, recimo, „opredmećenje”
ili „posedovanje” s nekakvim,
ponekad prilično svojevrsnim eg-
zistencijalizmom, u kojem se re-
čimo ozdravljenje na klinici pro-
glašava za herojski „otpor pro-
tiv poslednjeg besmisla-smrti”;
glavni junak je već unapred osu-
đena da bude pobeđen „a biti po-
beđen u boju, to će za njega biti
ustvari pobeđa” (str. 98) Takva
će, dakle, izgledati ta filozofija
kada bude jednom opšta duhovna
svojina celog čovečanstva.

Iako su se obe drame o kojima
smo raspravljali sasvim slučajno
nasle jedne za drugu, podrobna
analiza jedne i druge dovela
nas je do prilično reprezentativnih
zaključaka o mogućnostima i
nemogućnostima savremene slo-
venačke drame uopšte.

* Članak predstavlja odlomak iz
pregleda prošlo godišnje književne
produkcije, koji pod naslovom „Knji-
ževna žetva 1982.” izlazi u „Novim
obzorjima” u Mariboru.

Sa slovenačkog preveli:
Jana MELVIN GER I
Petar SARDOČ